

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

Дякуючи п. Григорію Аврахову та редакції журналу "Слово і Час" за увагу до спогадів Я.Полонського про Шевченка, одразу ж застерігаємо, що й редакцію, і читачів журналу введено в оману. Звичайно, право вибору тих чи інших висловів (на кшталт "недотямність вузьколобих", "русотяпи", "нище блюзнірство", "неправдомовність" і т.ін.) щодо своїх справжніх чи уявних опонентів лишається за автором. Однак це не знімає з нього обов'язку, критикуючи в такий спосіб якесь видання, — принаймні читати його.

На жаль, у своєму праведному гніві проти спотворення присвячених Шевченкові мемуарів п. Аврахов на це якраз і не спромігся. Зокрема, він твердить, буцім при передруковій спогадів Я.Полонського (вперше опублікованих у Празькому "Кобзарі" 1876 р.) "малоросейство пішло із московітами навперегін", бо "майже п'яту частину авторського тексту було вилучено: із 184 рядків першопублікації друкувалося лише 143" (СІЧ. — 2004. — № 5. — С.55). Г.Аврахов має тут на увазі російське видання "Т.Г.Шевченко в воспоминаниях современников" (М., 1962), підготовлене М.Бельчиковим та Л.Хінкуловим. Але він чомусь вважає, нібито "недобачають поглуму і впорядники та перекладачі "Споминок..." В.Бородін та М.Павлюк у перепублікації (за московським взірцем) 1982 р.". По-перше, В.Бородін та М.Павлюк перекладачами впорядкованих і прокоментованих ними мемуарів не були, що й засвідчено на титульному аркуші. По-друге, українське видання 1982 р. не було "перепублікацією" російської книжки 1962 р. (меншої за обсягом) і підготовлене не "за московським взірцем", а за першодруками, чітко зазначеними в коментарях. А найголовніше: більшої частини інкримінованих п. Авраховим купюр у виданні 1982 р. не було зроблено, в чому неважко пересвідчитися на його сторінках 337—339. Щоправда, там теж відсутній абзац про ставлення Шевченка до поеми Пушкіна "Полтава", і зумовлено це не злим умислом упорядника цієї частини спогадів, а тодішніми цензурними умовами — добре відомими п.Аврахову, який і сам чимало потерпів за тих часів. Але вже в наступному виданні (підготовленому тими ж упорядниками тоді, коли цензурний тиск дещо послабився ("Воспоминания о Тарасе Шевченко". — К.: Дніпро, 1988. — С.394), цей абзац повністю збережено, як і більшість інших, що їх згадує п. Аврахов серед нібито відсутніх. Із незрозумілих причин звернутися до цього видання він не вважав за потрібне; на жаль, не посприяла йому й редакція журналу. Дивує також, для чого треба було передруковувати спогади Я.Полонського за старою російською орфографією (з ятями, єрами і т. д.) — чи не на "конструктивний" досвід логотипів таких "патріотичних" видань, як-от "Кіевській телеграф" або "Кіевлянин", спокусився тут п. Аврахов? У будь-якому разі, чи ж варто було перекичувати при цьому ініціали графа Федора Петровича Толстого, шанобливо титулувати "Императора Николая" прописною літерою (с.56) або спотворювати французьке написання слова "офорт" (с.57)?

А щодо купюр у спогадах, то гадаємо, дослідникам не слід забувати й про певний такт і, зрештою, відповідальність мемуаристів за певні слова й подробиці, які вони передають нащадкам. Скажімо, той же Я.Полонський, ставлячись до Шевченка прихильно й співчутливо, навряд чи допомагав скласти про поета добре уявлення і своїм читачам, коли повідомляв, що М.Мікешину доводилося супроводити Шевченка в нічних похіднях Петербургом, "с тем, может быть, чтоб не дать ему разбушеваться и попасть в руки полиции"; що, посварившись зі своєю петербурзькою знайомою Н.Сухановою, Шевченко "выбранил ее всеми елико возможным непечатными выражениями"; що якийсь не названий "остряк, который не раз видел Шевченка в разных настроениях, сказал о нем: "Это боров, в котором поет малиновка!". Звичайно, в науковому виданні спогадів Я.Полонського всі такі місця треба зберігати; але в масових виданнях (якими й є збірники 1982 та 1988 р.) вони не дуже доречні. Саме тому їх і було вилучено з тексту, і це щоразу позначено трьома крапками — всупереч твердженню п. Аврахова про відсутність таких позначок. Загалом же ми зайвий раз переконусемося, що вже давно назріла потреба як ґрунтового й повного, наукового видання спогадів про Шевченка, так і підготовлених на його основі загальноприступних масових збірників із відповідними коментарями.

Микола Павлюк